



התחנה הבאה: ריאד

על פי כל הסימנים ישראל היתה קרובה מאוד לנורמליזציה מלאה עם סעודיה לפני שנה וחצי. אבל אז הגיעו אירועי ה-7 באוקטובר, ולצד האופי האלים של ארגוני הטרור הפלסטינים, הם הזכירו לסעודים שהעם הפלסטיני, במיוחד זה שיושב בעזה, לא הולך לשום מקום. על כן סעודיה חזרה אחורנית ביחס לישראל, ונורמליזציה תחייב, לכל הפחות, הכרזה משמעותית של ישראל על מחויבותה למצוא פתרון לבעיה הפלסטינית

אפשר להתווכח איזו מדינה היא השנייה ממדינות ה-GCC, אבל דבר אחד ברור – סעודיה היא המובילה. על פי סעודיה ישק דבר – היא הגדולה ביותר, העשירה ביותר, החזקה ביותר, המשמעותית ביותר מבחינה אסלאמית ובעלת הצבא החזק ביותר. אם סעודיה היא השמש, יתר המדינות הם כוכבי הלכת; ובאופן כללי, כשבסעודיה לוחשים, בארמונות המלוכה ביתר בירות האזור מטים אוזן ומקשיבים היטב. כן, אפילו בקטאר שמגלה לעיתים עצמאות, אבל זה במאמר נפרד.

על כן, מיותר לציין, שהסכם אברהם, שכולל בתוכו את איחוד האמירויות הערביות ואת בחריין, לא היה יוצא לפועל בלי ברכתו של יורש העצר הסעודי, מוחמד בן סלמאן, המשמש כמנהיג בפועל של סעודיה, בשל מחלת אביו המלך סלמאן. יתירה מזאת, משיחות שאנו עורכים במהלך השנים עם בכירים סעודיים ואמירתיים, ברור כי המשך הסכמי אברהם כלל בתוכו באופן מובנה את הנורמליזציה עם עומאן, ולאחר מכן את "הפרס הגדול" – סעודיה.

למפריצים בכלל, ולסעודים בפרט, אין דרישות רבות מישראל. סכסוך קרקעות הרי אין בין הצדדים, מלחמה אמיתית, קנה מול קנה, לא הייתה בינינו מעולם, ועל כן גם אין "דם רע" או משקעי עבר. שני המכשולים שעומדים בין הצדדים הם העם הפלסטיני (על כך נרחיב בהמשך) והמקומות הקדושים לאסלאם בהר הבית. כל עוד הוואקף הירדני שולט בהר הבית, וכל עוד נמנעות פרובוקציות באזור (לא דבר פשוט בהרכב הממשלה הנוכחי), את עניין ירושלים אפשר לשים

ספור יפה, ככל הנראה אותנטי, מספר כי עם חנוכת מלון הפאר בורג' אל-ערב, שנמצא על חוף ימה של דובאי (1999), התברר לסעודים כי בשל מנחת המסוקים שנמצא במרומי המגדל, נדמה למתבונן מכיוון הים כי המלון הוא בצורה שעשויה להזכיר, רחמנא ליצלן, צלב. מה עושים? בכל זאת הושקעו 650 מיליון דולר במיזם שהיה אבן דרך חשובה בתוכנית התיירותית של השייח' מוחמד בן ראשד אאל מכתום (אז יורש העצר, היום שליט דובאי).

הסעודים הטילו וטו על פתיחת המלון, וזו נדחתה במעט, עד שהתקבלה ההחלטה: את הנעשה אין להשיב, אבל צילומי המלון הרשמיים לעולם לא ייעשו מתוך הים, ואם מתוך הים – יצולמו במבט ממערב למזרח, כלומר מהצד, ולא מצפון לדרום. סקירה ברחבי הרשת מגלה כי כך נהוג מאז ועד היום. אפשר, כמובן, למצוא תמונות פרטיות מכיוון עומק הים, אבל תמונות רשמיות – אך ורק מהכיוון הנכון, שלא מזכיר, חלילה, צלב. הסיפור הזה, אם הוא נכון או נכון חלקית, בא ללמדכם בראש ובראשונה שיש לערב הסעודית כוח רב בעולם הערבי בכלל, ובאזור המפרץ הפרסי בפרט. אזור המפרץ הפרסי הקסום מאוגד בארגון שנקרא GCC – Gulf Cooperation Council, והוא כולל את סעודיה, כוית, איחוד האמירויות וקטאר הסוניות, את בחריין שבה חלוקה כמעט שווה לסונים ולשיעים ואת עומאן שהיא בעלת רוב של איבאדים, זרם ביניים שאינו סוני ואינו שיעי. עומאן היא המדינה היחידה בעולם שבה שלטון רוב מובהק שכזה.



Ruslan Maiborodin (/ Shutterstock.com)



למעלה: מלון בורג' אל-ערב, דובאי (/ M101Studio Shutterstock.com)

בעמוד ממל למעלה: ריאד בלילה. "עדיין לא אתר תיירות אטרקטיבי עבור המערבי הממוצע" (Chaudhary Umair Ahmad / Shutterstock.com). למטה: העיר העתיקה (H1N1 / Shutterstock.com)





נשיא ארה"ב דונלד טראמפ, שר החוץ של בריטניה ד"ר עבד אל-לטיף בן רשיד אל-זיאני, ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו ושר החוץ של איחוד האמירויות הערביות עבדאללה בן זייד אל נהיאן, חותמים על הסכם אברהם ביום שלישי, 15 בספטמבר 2020, על מדשאת הבית הלבן. (The White House from Washington, DC, Public domain, via Wikimedia Commons)



יורש העצר הסעודי מוחמד בן-סלמאן (CC) Kremlin.ru, BY 4.0, via Wikimedia Commons

הדוקטרינה שעומדת בבסיס הסכמי אברהם מבקשת למעשה לדחות את הבעיה הפלסטינית למועד מאוחר יותר. ההיגיון מאחוריו ברור: בואו נתווכח על העתיד הפלסטיני בהמשך, אומרים הישראלים לשותפיהם העתידיים

סוגיה לא פשוטה, אבל אפשרית. וכאן נכנסים לתמונה אירועי השבעה באוקטובר. עד לאותו יום נוראי, הסכימו הסעודים לשקול פתרון הצהרתי בעיקרו. דאגה לגורל העם הפלסטיני, הבטחת עתידו של העם הפלסטיני, או ניסוח חלבי אחר. כמה קרוב זה היה? משלחת של לשכת המסחר הוזמנה לפגישה בסעודיה בסוף אותו החודש, וההערכה הייתה שזו משלחת שתגיע חודשים, או אולי אפילו שבועות, טרם חתימה על הסכם נורמליזציה.

אלא שאז הגיעו אירועי השבעה באוקטובר, ולצד האופי הברברי והאלים שלהם, הזכירו הפלסטינים לסעודים שהעם הפלסטיני, במיוחד זה שיושב בעזה, לא הולך לשום מקום. ועל כן שינתה סעודיה את הטון. אפשר לעקוב אחרי הכרזות שר החוץ שלה, טרם השבעה באוקטובר ואחריו. אם טרם האירועים דיבר השר, הנסיך פייסל בן פרחאן אאל סעוד, על פתרונות יצירתיים, כאלה שאולי יוכלו להתקבל גם בממשלתו הימנית קיצונית של נתניהו, היום הוא כבר מדבר באופן ברור על שתי מדינות, פלסטינית וישראלית. וכאן, אם תרצו, נמצא הקיר שאלי יגיע נתניהו, למשל, מול הנשיא טראמפ. המשמעות ברורה. אם יגיד "כן" לשתי מדינות – אין לו ממשלה; יגיד "לא" – אין לו את טראמפ. האם ייתכן כיום פתרון שיעקוף

בצד. לא שם יהיה המכשול. המכשול, אם יש כזה, טמון בסכסוך הישראלי-פלסטיני.

הדוקטרינה שעומדת בבסיס הסכמי אברהם מבקשת למעשה לדחות את הבעיה הפלסטינית למועד מאוחר יותר. ההיגיון מאחוריו ברור. בואו נתווכח על העתיד הפלסטיני בהמשך, אומרים הישראלים לשותפיהם העתידיים. אבל בינתיים, מדוע שלא נעשה עסקים בינינו? על העיקרון הזה נבנו הסכמי אברהם. האמריקאים שעמדו מאחורי ההסכם, ובפרט ג'ארד קושנר ואבי ברקוביץ, הדגישו למפריצים את המצב בין ישראל לצרפת, למשל. האם הממשל הצרפתי מסכים עם עמדת ישראל כלפי הפלסטינים? כמובן שלא. האם מצב זה מונע מהם יחסים עם ישראל? התשובה ברורה – אפשר לעבוד ביחד, לעשות עסקים, ובמקביל לא להסכים על נושאים מסוימים, למשל על הסוגיה הפלסטינית.

את ההסבר הזה קיבלו חלקית הסעודים. מדוע חלקית? כיוון שהסכימו לתת אור ירוק להסכמי אברהם, אולם סירבו להיכנס בעצמם לתוך ההסכמים, עד שלא ימצאו פתרון שיכול לרבע את המעגל לגבי העם הפלסטיני. איזה פתרון? טובי המוחות ניסו לחשוב איך אפשר לעשות גם וגם, פתרון שיתאים גם לפלסטינים, גם לגורמים הקיצוניים ביותר בממשלת נתניהו וגם לסעודים.

**סעודיה לא מזכירה
את שכנתה הפתוחה
והצבעונית דובאי.
גם לאחר המהפך
של הנסיך מוחמד
בן סלמאן, סעודיה
עדיין מדינה
מוסלמית, שאינה
פתוחה לא רק לתייר
הזר, אלא גם לתושב
הזר.**

הסעודיים. במידה שתוכניותיו של בן סלמאן ייצאו לפועל, תוך 10 עד 15 שנה תהיה סעודיה לא רק מעצמה עסקית, אלא גם אבן שואבת תיירותית. כמו שליט דובאי לפניו, הבין בן סלמאן שהדרך לכסף של התייר המערבי עוברת בבניית מונומנטים מרשימים וחד-פעמיים, והוא מזרים מיליארדים רבים לשם כך עם זאת, תהליך כזה לוקח זמן. עד אז, במידה ותהיה נורמליזציה, ייהנו אנשי העסקים הישראלים מהטוב שיש לסעודיה להציע, ויש הרבה; והתיירים, להערכתו, ימשיכו לעבור מעל סעודיה במטוס, בדרך לדובאי, בחריין ואבו דאבי הפתוחות והצבעוניות יותר.

את המכשול הזה? לא בטוח. השבעה באוקטובר טרף את הקלפים, בחירתו של טראמפ טרפה את הקלפים שוב, ונורמליזציה תצטרך לכלול הצהרה די משמעותית כלפי הפלסטינים, לכל הפחות. לא בטוח שממשלת ישראל הנוכחית מסוגלת, או רוצה, לספק את ההצהרות הללו.

מעצמה עסקית, עוד לא מעצמה תיירותית

במידה שייחתם הסכם, הישראלים ימצאו שסעודיה היא לא בדיוק מה שהם חושבים, לטוב ולרע.

מצד אחד, סעודיה היא מעצמה עסקית שרק תלך ותגדל. רק העיר ניאום, למשל, שנבנית בצפון סעודיה, יחסית לא רחוק מישראל, תהיה כר פורה לאלפי חברות ישראליות. העיר המתקדמת תדרוש שירותי סייבר, אנרגיה חכמה וירוקה, בנייה ירוקה, מערכות ניהול ועוד. הכלכלה הישראלית יכולה להכניס מיליארדים רק מהעיר הזאת לבדה. הפוטנציאל העסקי של סעודיה ושל אזור המפרץ כולו, בוודאי עם עומאן, הוא אדיר.

מצד אחר, תיירותית, סעודיה לא מזכירה את שכנתה הפתוחה והצבעונית דובאי. סעודיה, גם לאחר המהפך של הנסיך מוחמד בן סלמאן, היא עדיין מדינה מוסלמית, שאינה פתוחה לא רק לתייר הזר, גם לתושב הזר. בסעודיה אמנם יש מלונות פאר, מסעדות נחשבות וריזורטים שחלקם מזכירים, לא תאמינו, את המלדיביים. ובכל זאת, המדינה שמרנית מאוד והעם הסעודי עדיין איננו פתוח מספיק לקבל זרים. כך מסעדות רבות הן, למשל, רק למשפחות, או רק לגברים או נשים בהפרדה. ערב הסעודית רגילה לקבל תיירות עסקית או תיירות מוסלמית של עולי רגל שמגיעים למכה ומדינה. תיירים נוסח דובאי? לא בטוח. הסעודים עצמם מרבים לנסוע לבחריין ולדובאי השכנות, לבלות, ולחזור הביתה למדינתם השמרנית והמסוגרת. זה בעצם אומר הכול.

על כן, איש העסקים הישראלי ימצא הזדמנויות רבות בערב הסעודית. התייר הישראלי יצטרך להמתין לשיאו של המהפך האיטי שעובר על



רואים רחוק רואים שחור
ברחובות ריאד (/ Zurijeta
Shutterstock.com)

כל זאת במידה שתהיה ממשלה שתדע לקחת את העסקה שתוצע לה, ממשלה שלהערכתי לא תוכל להיות זהה לממשלת ישראל בהרכבה הנוכחי. ימים יגידו. ■

ד"ר יעוז סבר הוא יו"ר לשכת המסחר ישראל-המפרץ ומחבר הרומן **דובאי. אהובתי**